

Boven: Postimpressionist Isaac Israëls (1865-1934) trok naar de vlakke zandstranden van Scheveningen en zelfs naar de kokette kust van het Italiaanse Viareggio. Links: 'Door de duinen huiswaarts' van Jan Zoetelief Tromp. Rechterpagina: 'Ezeltjes op het strand' van Johan Scherrewitz (@Ubbens Art).

ZON, ZEE EN ZAND

Goede meesters maakten begin twintigste eeuw furore met hun vrolijke strandgezichten

Jop Ubbens is kritisch als het gaat om schilderijen in het genre 'strand, zee en zand'. Hij vindt het vaak te gemakkelijk, inwisselbaar en commercieel. Maar voor een enkel tafereel maakt deze kunstenaar een uitzondering, zoals voor 'Ezeltjes op het strand' van Johan Scherrewitz.

Tekst: Jop Ubbens | www.ubbensart.com

Onlangs dobberde ik op het zout van de Dode Zee. Het is niet toegestaan en fysiek onverstandig langer dan tien minuten in het levenloze water te blijven drijven. Vanaf de Jordaanse kuststrook, prikkende huid, bewonderde ik de Bijbelse bergen van Israël pal aan de overkant, hemelsbreed slechts op veertig kilometer van Jeruzalem. En toch nog zo ver weg. Toen dacht ik: waarom, nu de zomer in aantocht is, tik ik niet een stukje over strand, zee en zon in de schilderkunst? Zoals u, als fervent lezer van deze rubriek, weet, stuur ik bij mijn persoonlijke en zakelijke keuze voor kwalitatieve schilderijen vooral aan op beeldmotief. Dat houdt in dat ik het onderwerp van een werk vaak belangrijker vind dan de naam van de kunstenaar. Het tafereel moet onderscheidend zijn en een aparte plaats innemen in het oeuvre van de kunstenaar. Dan vind ik het pas echt leuk worden. Een veel voorkomend beeldmotief in de schone kunsten is het strandgezicht. Het is een thema waar ik een haat-liefde verhouding mee heb; te commercieel en te makkelijk, niet spannend genoeg. >

Zanderig tafereel

Geen idee wanneer het eerste strandgezicht werd geschilderd maar in de zeventiende eeuw komt het zanderige tafereel al regelmatig voor bij beroemde meesters: Jan van Goyen (1596-1656), Adriaen van de Velde (1636-1672) en Cornelis Verbeeck (na 1637) penseelden met een zekere regelmaat de ziltige zandstroken van Egmond, Katwijk, Scheveningen of Petten. In 2004 organiseerde het Katwijk museum nog een prachtige tentoonstelling op dit terrein getiteld 'Hollandse stranden in de Gouden Eeuw'. Het was echter in de negentiende eeuw dat de voorstelling van zee en strand pas echt populair werd. Toerisme was in opkomst en de zonnebadende badgasten trokken massaal naar de Hollandse stranden. Het zogenaamde 'zeepad' werd opeens door artsen voorgeschreven als helend voor de wondjes op de huid. Scheveningen werd overspoeld door dagjesmensen die zon, zee en vertier zochten. De zogenaamde badkoets, in zee geduwd door badknechten, kwam in zwang. In de overdekte en afgesloten badkoets konden nu ook vrouwen zich onbespied aankleden, weliswaar nog steeds in hoog gesloten en weinig aan de verbeelding overlatende badpakken, om zich vanuit hier veilig in de golven onder te dompelen. De Romantische kunstenaars onder wie Andries Schelfhout (1787-1870), zijn bekendste leerling Charles Leickert (1816-1907) en Hagenaar Elchanon Verveer (1826-1900) vervaardigden in de eerste helft van deze Second Golden Age op hun beurt strandgezichten met de nadruk op het actieve en stoere vissersleven, min of meer geïnspireerd op hun zeventiende-eeuwse voorgangers.

Haagse School

In de tweede helft van de negentiende eeuw met de Hollandse Impressionisten van de Haagse School stak het genre pas echt van wal. Weliswaar componeert de rijzige H.W. Mesdag hoofdzakelijk bomschuiten die af en aan de Scheveningse branding teisteren waarmee hij de mens en zijn gevecht met de elementen symboliseert. Toch is een van de fraaiste werken in deze categorie de gracieuze Morgenrit van Anton Mauve (1838-1888) uit het Rijksmuseum in Amsterdam; een schilderij van internationale klasse en, mijns inziens, van een buitencategorie. Ook de Tachtiger en Postimpressionist Isaac Israëls (1865-1934) trok naar de vlakke zandstranden van Scheveningen en in de jaren twintig van de twintigste eeuw zelfs naar de kokette en luxueuze kust van het Italiaanse Viareggio. Hier verbeeldde hij de blije en mondaine badgasten op zwierige, zonnige en kleurrijke wijze. George Hendrik

SPELENDE KINDEREN, ZANDKASTELEN, EMMERTJES EN SCHEPJES IN BREDE PENSEELSTREKEN EN FELLE KLEUREN, VEEL GEEL EN ORANJE

Breitner (1857-1923), peintre du peuple, liet op zijn beurt de regimenten Huzaren het strand op draven. En de grootmeester van het genre, colorist Jan Zoetelief Tromp (1872-1942) liet geen mogelijkheid voorbijgaan om spelende kinderen, zandkastele, emmertjes en schepjes in brede penseelstreken aan het doek toe te vertrouwen. Zijn werken zijn in felle kleuren, veel geel en oranje, opgebouwd. Een waar feest van kleur. Het museum Mesdag in Den Haag, ook al in 2004, richtte de expositie 'strand, zee en zand' met schilderijen van Nederlandse en Franse kunstenaars uit eigen verzameling in. Het genre is vaak gebruikt voor tentoonstellingen omdat het

Boven: 'On the beach' van Isaac Israëls. Rechtsboven: 'Visafslag nabij Scheveningen' van Andries Schelfhout. Rechts: 'Lieflijk strandtafereeltje' van Jan Zoetelief Tromp. Linkerpagina boven: 'Kindergeluk op het strand' van Elchanon Verveer. Onder: 'Langs het strand' van Jan Zoetelief Tromp.

de kijkers zo aanspreekt vanwege de herkenbaarheid van het onderwerp en de zoete herinneringen aan een dagje naar het strand of aan een lome zonnige strandvakantie.

Fraaie plaatjes

Het onderwerp werd aan het begin van de twintigste eeuw door epigonisten van de Haagse School uitgebreid opgepikt. Laat-Impressionistische Petits Maîtres als Ben Vieggers (1886-1947) en Louis Soenius (1883-1956) maakten furore met hun vrolijke strandgezichten. En dat is precies waar het bij mij weerzin opwekt. Ofschoon deze schilderijen allemaal door goede meesters zijn gemaakt lijken ze tegelijkertijd alleen maar geschilderd voor het effectbejag. Lekker commercieel. Makkelijk toegankelijk. Fraaie plaatjes. Niets mis mee natuurlijk, maar het zijn voor mij iets teveel 'allemandvrienden' en te weinig idiosyncratisch en afwijkend. Het genre van het strandgezicht is in de loop der eeuwen uitgemolken tot een ongecompliceerd weinig artistiek beeldmotief dat er puur en alleen op gericht lijkt te zijn het oog te plezieren zodat er niet

meer nagedacht wordt. Potboilers dus. Inwisselbaar. Dat mag. Dat kan. Voor mij echter te moeiteloos en daarmee vermijd ik bijna altijd deze door bijna iedereen geliefde categorie op een enkele uitzondering na: als het werk een uitzondering vormt binnen het gebruikelijke oeuvre van de kunstenaar. Ooit verkocht ik een kunstzinnig, haast schetsmatig olieverfje van de schilder Johan Scherrewitz (1868-1951), meestal bekend van zijn schelpen- en garnalenvissers in de branding. Deze keer overtrof de kunstenaar zichzelf en schetste in olie een sensitief en razend kunstig werkje voorstellende 'Ezeltjes op het strand'. Dichterbij de artiest kom je niet! En daar ga ik dan weer wel voor; anders, afwijkend en esthetisch verantwoord. De kunsthistoricus Gombrich zei het al: 'over smaak valt niet te twisten'. En zo is het gelukkig ook. Ik wens u een plezierige en dartele vakantie. ■